

Coronavirus i repte ecològic

Carles Riba Romeva
Sant Joan Despí, 30 de març de 2020

Insostenibilitat

A rel de preparar una conferència, el 2005 vaig prendre consciència de la dimensió del repte energètic i climàtic, tema que des d'aleshores ha estat el centre principal dels meus estudis i treballs.

Per un costat, la insostenibilitat del sistema productiu dominant, basat en un consum creixent d'energia fòssil i de recursos escassos en una Terra finita, m'ha dut a reflexionar també sobre altres aspectes connexos com la concentració en grans megalòpolis, la fragilitat del sistema alimentari, l'abús de la mobilitat, les indústries devoradores de recursos en cycle obert o la despersonalització de l'oci de masses. El problema el tenim en el sosteniment de la societat humana ja que la Terra i altres formes de vida poden continuar sense nosaltres.

Alhora, s'incrementen les desigualtats en el si de les societats humanes, tant entre diferents països com en el si dels propis països. L'economia actual és regida per unes regles hegemòniques que propugnen el màxim benefici dels capitals financers, la devaluació del treball amb la globalització i l'automatització i l'aprimament dels impostos i el sector públic. Els augments de producció (que, amb menor mà d'obra, requereixen més consums d'energia i materials) incrementen les persones que queden marginades del repartiment de la riquesa, i un estat del benestar aprimat no hi dóna abast.

Tanmateix, nosaltres (col·lectivament), pobres i rics, governats i governants, absorts en les petites batalles del dia a dia, no fem cas dels múltiples senyals d'alarma. Estem en un final de cycle.

Coronavirus

La pandèmia del nou coronavirus (Covid-19) ens posa davant del mirall i ens mostra el que és important per a la nostra sostenibilitat material i per al nostre desenvolupament social com a éssers humans. La salut com a premissa.

Tots estem confinats a casa en petites comunitats familiars. D'aquesta manera redescobrim els múltiples serveis i subministraments que cobreixen les nostres necessitats bàsiques i que solem donar per descomptats (sovint els exigim sense ni saber què hi ha al darrere). En primer lloc, els subministraments d'aigua, electricitat i gas. El funcionament de tota la cadena alimentària, des del pagès i ramader fins a la botiga i el servei a domicili. També són plenament operatius els serveis de salut (prioritari) així com els de seguretat, de transport i distribució, de comunicació i informació, i els bancaris. Cal no oblidar les funcions dels governs i de les administracions.

No és una meravella? En una crisi com l'actual, tot això és el que cal salvar en primera instància. A mesura que passen els dies de confinament, apareixen noves necessitats que també podríem qualificar d'essencials com l'educació (amb noves formes), el lleure (amb nous canals) o la cura de les persones (amb noves modalitats).

Alhora, estem experimentant els efectes d'una aturada de l'economia trepidant. En poques setmanes, el Covid-19 ens ha mostrat allò que la "xerrameca de les males consciències" no havia aconseguit en dècades: disminuir el consum de fòssils, netejar l'aire de les ciutats, evitar les compres compulsives i fomentar l'estalvi. Els científics del món s'han posat a treballar plegats per controlar la pandèmia. Encara hi ha comportaments incívics i insolidaris, però han passat a ser minoritaris i socialment reprovats.

El confinament no serà permanent i, controlada la pandèmia, caldrà reprendre la vida social. Tornarem a la quotidianitat desbocada d'abans? O, aprofitarem aquest important episodi i les seves lliçons per iniciar la transició energètica i climàtica pendent? Quins canvis farem?

Hauríem de d'orientar-nos vers comportaments basats en la resiliència i el km0.

Resiliència

Les societats desenvolupades estem relativament ben servides. Però hem muntat un món amb una tal interdependència (sovint sense més motiu que l'exigència de beneficis dels capitals) que quasi res és produït de forma completa en una mateixa unitat productiva. Els processos s'han segmentat en diverses unitats repartides en diferents continents i ningú (o cada vegada més pocs) tenen el control del conjunt. Una fallada en un país llunya pot provocar l'aturada a casa nostra, o viceversa. És més, hem renunciat a produir alguns productes de primera necessitat (aliments, energia, matèries primeres, productes sanitaris, etc.) amb la confiança que altres ho faran per nosaltres.

La resiliència és la capacitat d'un sistema per recuperar l'estabilitat després de ser afectat per perturbacions o interferències. Doncs bé, la pandèmia de Covid-19 ens acaba de donar una immensa lliçó sobre resiliència amb el material sanitari. L'emergència ens ha agafat desprevinguts. No us explico la situació que ens trobaríem amb una fallada del subministrament del petroli o del gas fòssil.

Tenim tendència a pensar que la resiliència vindrà de la mà de la tecnologia: sistemes més complexos amb una electrònica sofisticada. Doncs, no necessàriament. Per exemple, en alimentació, resiliència vol dir tenir reserves d'aliments o possibilitat d'adaptar cultius; en una empresa resiliència vol dir la capacitat d'adaptar-se a noves matèries primeres, processos o productes; i, en una porta automàtica, resiliència és disposar d'una alternativa per obrir si falla el subministrament elèctric.

Un dels efectes més positius que pot tenir la sortida de la pandèmica actual és la revisió dels nostres modes de vida posant el punt de mira en la resiliència. La salut, junt amb el repte energètic i climàtic ens donarà moltes de les claus dels canvis que cal fer. Alguns dels elements que contribueixen a la resiliència són: difondre el coneixement, tenir eines i entrenament en processos productius i serveis bàsics (lluny de la segmentació) i establir noves formes de participació en la riquesa.

Km0

El 95% del transport mundial funciona en base a derivats del petroli. I, més enllà del canvi climàtic, l'acarament dels consums amb les reserves porten a estimar el seu col·lapse vers els anys 2040.

Heu pensat mai les conseqüències de la fallada del petroli per a la societat actual? Com es cultivarien (fertilitzants, fitosanitaris, aigua, pinso i maquinària) i com vindrien els ingredients que cada dia tenim al plat de taula? Com proveiríem les ciutats? Per exemple, les matèries de les peces de roba amb què ens vestim (des dels hidrocarburs per fer les fibres, fins a teixir-les, confeccionar-les i vendre-les), poden haver fet més d'una volta al món.

Un factor de gran importància per assegurar la resiliència és reavaluar els recursos de proximitat de km0 fins a km100 (evitar els recursos i productes de k1000 i km10000). Entre aquests recursos hi ha l'aigua (habitualment, ja de proximitat), l'energia (demana una gran transformació en base a la radiació solar, els vents, la geotèrmia, els boscos), l'alimentació (caldrà reorientar l'agricultura, ramaderia, pesca i aquicultura vers els mercats locals i evitar els productes excessivament elaborats). Heu pensat mai que la pell és el millor embolcall (envàs) d'una poma o una patata?

El turisme serà més costós i, necessàriament, menys massificat. L'oci i l'esport han de fer prevaldre la participació en entorns locals davant de la massificació.

Epíleg

Serem capaços d'aprofitar la immensa sotragada emocional de la pandèmia del coronavirus per:

- Replantejar la nostra vida en funció dels reptes energètic i climàtic?
- Establir una nova relació de col·laboració amb la naturalesa i la resta dels éssers vius?
- Crear noves relacions econòmiques, polítiques i socials per generar i repartir equitativament la riquesa?